

Förutsättningar för samverkan kring att förebygga försämrad hälsa hos äldre

– beslutsfattares och chefers perspektiv

Ida Goliath

Utredare Äldrecentrum
Leg. Sjuksköterska, docent
Adjungerad lektor Karolinska Institutet

Charlotte Klinga

Vetenskaplig ledare FOU nu
Socionom, leg. hälso- och sjukvårdskurstor
Medicine Doktor, Karolinska Institutet

Finansierat av Forte Dnr 2021-01361 **under 2020-2025**

FoU NORDOST

FOU
nu

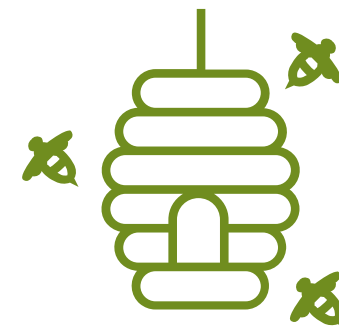
Nestor

äldrecentrum
forskning & utveckling

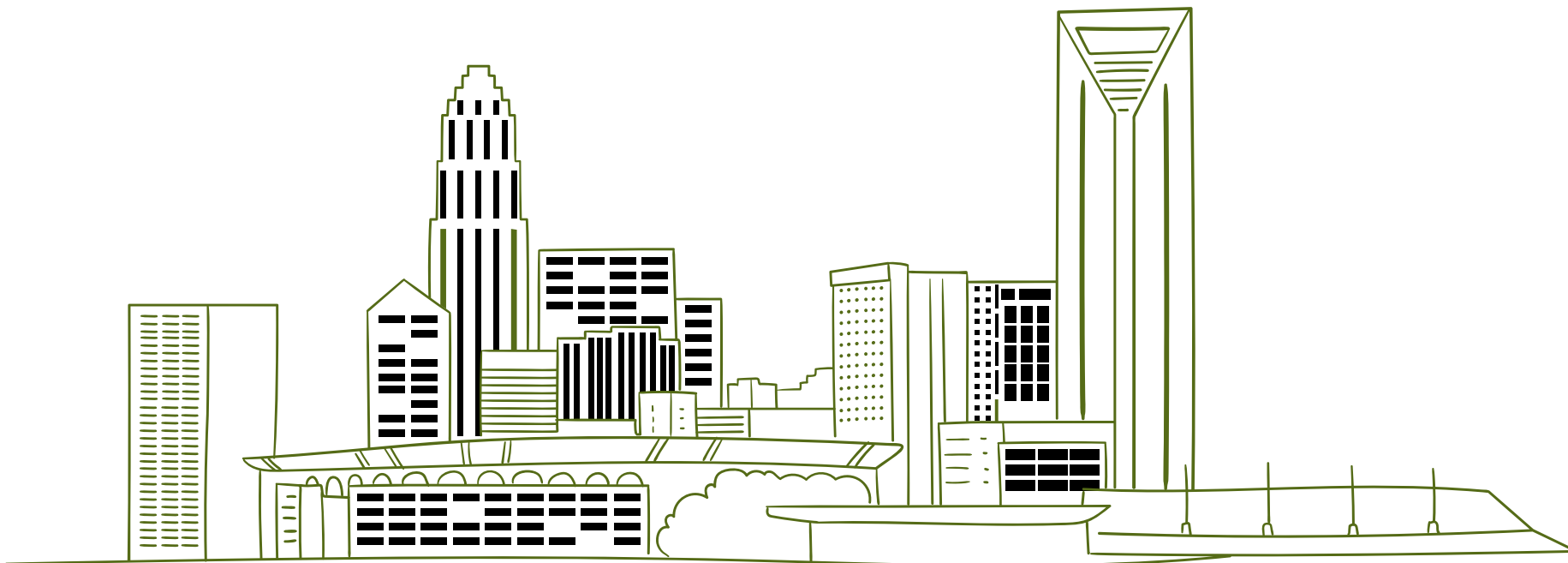

SAMSA

Hur ser era erfarenheter av samverkan ut!

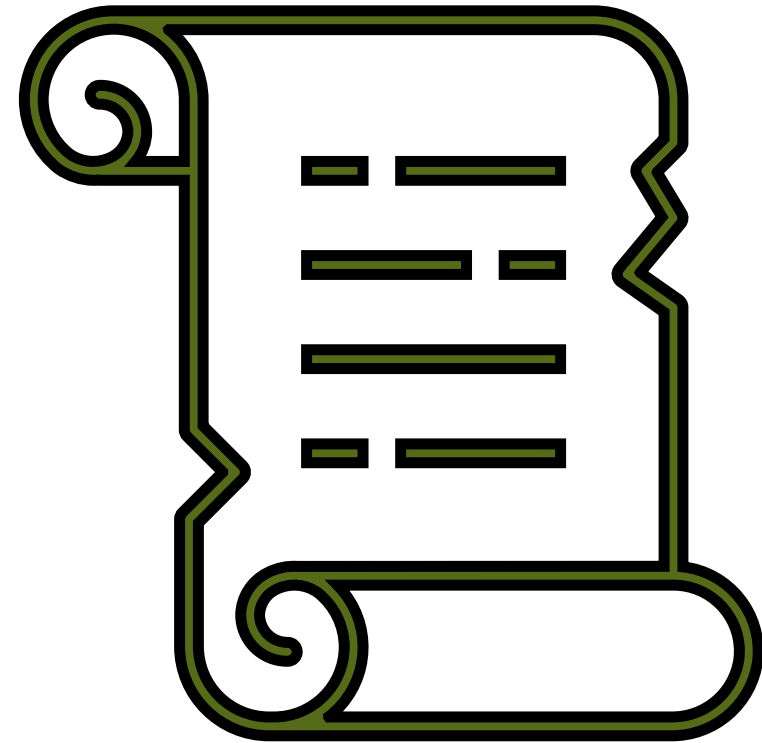

- Fundera över en **lyckosam samverkan** som du har deltagit i, en samverkan som du upplevde som positiv, framgångsrik, välfungerande? Varför var den det?

Agenda

- Nuläge – varför är det här viktigt?
- Några ord om övergripande projektet
  - Syfte
  - Innehåll och tillvägagångssätt över tid
- Delprojektet
  - Tillvägagångssätt
  - Lärdomar så här långt

Rationalen till projektet – nuläge

- Äldre personer blir fler och äldre
- Försämrad hälsa kostar – mänskligt och samhällsekonomiskt
- Vård och omsorg styrs av olika lagar och huvudmän
- Samverkan kan bidra till att lösa komplexa sociala frågor som spänner över flera områden

Övergripande projektets syfte

Att studera, samskapa och
utvärdera samverkansmodeller
med mål att förebygga försämrad
hälsa hos äldre

tillsammans med

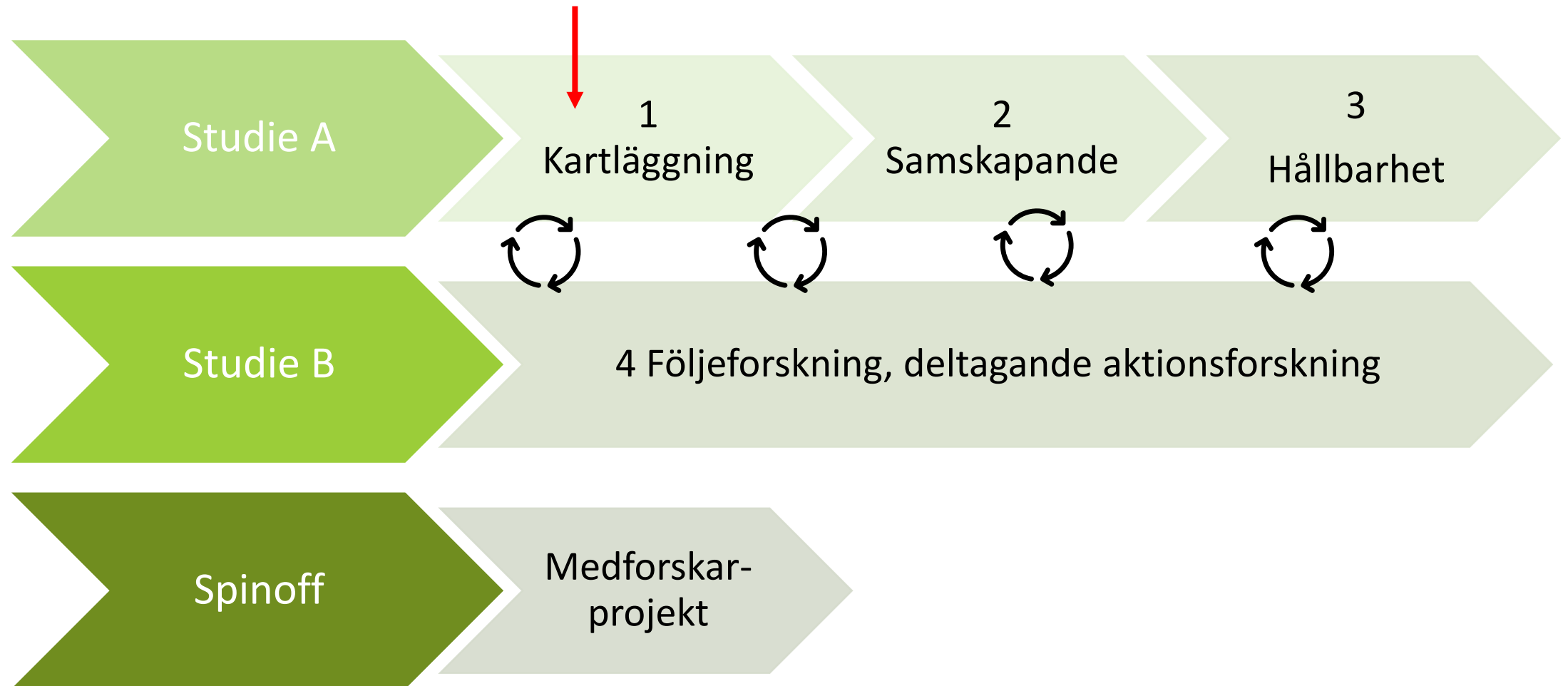
äldre personer,
civilsamhällesaktörer, personal från
kommun och region, chefer och
beslutsfattare

Samsas transdisciplinära forskargrupp

Samsas över tid

Hur ser vi på samverkan?

Samverkan är en väldefinierad *relation* som minst två organisationer går in i för att uppnå *gemensamma mål* som är *förmånliga för alla* organisationer

Viktiga delar i samverkan:

- Gemensamt, tydligt mål som bara kan uppnås genom att samverka
- Tillit till varandra och samverkansprocessen
- Öppen kommunikation

Chefers och beslutsfattaresh resonemang om samverkan

Syfte:

att öka kunskapen om hur beslutsfattare och chefer på strategisk nivå inom vård och social omsorg ser på samverkan som syftar till att förebygga försämrad hälsa hos äldre, vilka effekter samverkan uppskattas ge samt sin egen roll i att möjliggöra samverkan.

Data:

24 intervjuer med chefer och beslutsfattare inom kommun, region och civilsamhälle på politisk-, förvaltningsnivå och i äldreomsorg/vård av äldre

	Kommun	Region
Politik	2	1
Förvaltning	5	4
Äldreomsorg	3	
Vårdcentral		4
Civilsamhället		5

Frågeområden

Nulägesorientering

- Hur chefer och beslutsfattare resonerar kring samverkan och dess förutsättningar, exempel på fungerande/icke fungerande samverkan

Den egna rollen

- Hur chefer och beslutsfattare ser på de egna ansvaret, mandat, direktiv och hur de kan möjliggöra och underlätta samverkan

Framtid och önskescenarier

- Hur chefer och beslutsfattare ser på möjliga och önskade effekter av samverkan

Hur ser chefer och beslutsfattare på sin roll vad gäller samverkan?

Perspektiv	Sammanfattande punkter	Unika röster
Politik	<p>Vissa diskuterar samverkan utifrån (jag), andra utifrån organisationen/verksamheten man arbetar inom (vi).</p> <p>Det kan handla om att underlätta samverkan, hur stötta andra att samverka, skapa förutsättningar för samverkan.</p> <p>Utmaning Svårare roll när andra driver samverkan och en behöver kila in sig i samverkanssammanhanget</p>	<p>I en politisk organisation så har vi många interna möten, så klart. Vi diskuterar saker och ting, och vi har valprogram och handlingsprogram och regionalpolitiska program och så som vi arbetar efter att få igenom i politiken. [...] Jag får också väldigt mycket input från folk som jag pratar med. Kollegor eller vänner jag har och folk jag känner som jobbar inom hemtjänsten, som jobbar inom vården. Ja, allt från timanställda undersköterskor eller vårdbiträden till att jag snappar upp också vad chefsläkare och vd:ar säger och allt sånt. [...] Jag tänker att om man får höra saker som bara inte fungerar, det är klart att jag går vidare med det och undrar "varför är det så här? Vad kan man göra åt det?"</p>
Förvaltning		<p>Jag brukar tänka på mig själv som en möjliggörare. Jag behöver inte vara den som kan mest eller ens gör mest runt det här. Utan för mig handlar det om att ge ... ha tillit till att mina medarbetare, oavsett var i organisationen man finns, och att vi för ett resonemang om vart vi är på väg. Och vi har nära samarbete med politiken, vart vill de? Och berätta för de vad vi gör, så att de kan skruva på sina mål och målformuleringar på olika sätt. Så att jag möjliggör för de som ska göra jobbet</p>
Vård och omsorg		<p>Vi försöker få goda exempel. Väldigt mycket kreativt kommer underifrån och där försöker vi hela tiden lyssna in och fråga. "Vad händer hos er nu, er geografi, er kommun eller er stadsdel?" Och sen lyfter vi det som en inspiration för andra som har lite svårare att komma i gång. Och sen att vi följer upp det regelbundet, de här som har kommit en bit på väg. "Ja, men hur har det gått nu då?" Och att man kanske kommer ut som team för att försöka prata om den här framgångsmodellen man har byggt eller skapat</p>
Civilsamhället		<p>Skapa arena för andra professioner att mötas, snarare än att vi ska stå och på något sätt vara vare sig verksamhetsutvecklare eller lärare. Så mycket handlar om att skapa sammanhang där rätt människor möts, för att förhoppningsvis ta frågor vidare. Så det handlar mycket om att fånga upp behov och utifrån det fundera på, hur kan vi skapa arenor för rätt personer att mötas för att ta frågan vidare?</p>

Förutsättningar – hur ser chefer och beslutsfattare på viktiga förutsättningar för samverkan?

Perspektiv	Sammanfattande punkter	Unika röster
Politik	<ul style="list-style-type: none"> Personliga egenskaper, färdigheter som gynnar samverkan 	<p>Det är oftast ganska enkla saker som krävs för att saker och ting ska bli bättre, men det måste man också kunna sätta det i system så att det inte också är personberoende. Det är också jätteviktigt, tänker jag, med samverkan, att man, så att säga, får in det i det dagliga arbetet.</p>
Förvaltning	<ul style="list-style-type: none"> Kompetens om samverkan System för samverkan Organisationens roll i samverkan 	<p>Att bygga på det goda [...] Sen måste vi givetvis ta upp delar när det inte fungerar. Det handlar inte om att leta fel hos individer, utan det handlar om att lyfta frågan och lära av en fråga, utifrån det också koppla på där det faktiskt har fungerat. Så handlar det snarare om ett lärande och att mötas, och att i det här trygga skapa förståelse och "hur gör vi i stället?" Att ha förståelse för människor och hur vi fungerar, vi människor, i förändring. Det ska vara lustfyllt att komma till ett samverkansforum. Så att vara en person som också själv bidrar med att det är roligt att komma till jobbet och roligt att mötas.</p>
Vård och omsorg	<ul style="list-style-type: none"> Vad man vill med samverkan – ser man det som medel eller mål 	<p>Vi vill verkligen ta tillvara och synliggöra alla. Och vi är på samma nivå, vi har det här mer systemiska perspektivet på det. Och det tycker jag har varit en framgångsfaktor, att faktiskt först lägga den tiden och grunden och inte hoppa över det. Det är som en grupputveckling. Alltså, verkligen att grunda på ett bra sätt. Så nu har vi de här goda relationerna, nu kan vi börja prata om mer hur-frågor och vad-frågor, och ja. Och vi har den här öppna dialogen också, att det är bara att ringa.</p>
Civilsamhället	<p>I grunden, det allra, allra viktigaste är attityder. Sen tror jag också bilden av föreningar. Antingen är man så progressiv så man vet att "okej, föreningar har stått för jättemycket utveckling på vårt område", eller så är man någon som tror att "ja, men det är professionen som bidrar med all utveckling på området". Det finns ett uttryck för evidensens tre ben, att för att få bäst vård och omsorg så måste man kombinera kunskap med både profession, forskning och från egnerfarna. Och en annan sån grej är beslutskedja, att det här inflytanderådet är förankrat hela vägen upp, beslutsvägar och mandat är jätteviktigt. Och också som sagt, bilden av civilsamhället. Vilka är civilsamhället? Jag tror att man måste förstå att väldigt mycket förändring i samhället kommer från civilsamhället. Jag brukar tänka att det är en kritisk vän. Vi är en vän av systemet, men samtidigt förbehåller vi oss rätten att vara kritiska.</p>	

Hur ser chefer och beslutsfattare ser på nuvarande och framtida utmaningar vad gäller samverkan?

Perspektiv	Gemensam bild om utmaning	Unika röster
Politik	<i>Vad har vi nu, är det 21 kommuner eller någonting sånt där, och alla har lite grann sina lösningar och sina ekonomiska förutsättningar, hur man väljer att jobba mot äldre naturligtvis.</i>	Så att just det här med samverkan som någonstans till väldigt mycket kanske handlar om att spara pengar någonstans också. Man sparar inte, men man har olika plånböcker fast det är våra gemensamma pengar. Och det är just ett dåligt exempel på när man inte kan jobba ... ha helhetsbilden.
Förvaltning	<i>Problemet är väl att det ser väldigt eller i alla fall har sett väldigt olika ut i olika kommuner, skulle jag nog säga, i olika delar av regionen.</i>	Jag tror att vi glömmer bort patienterna och dem vi är till för. Att hitta forum för att mötas, men det är en helt klar stor utvecklingspotential vi har där.
Vård och omsorg	<i>Det blir vattentäta skott emellan kommun och hälsovård och sjukvård. Det blir mer frågeställningar kring lagstiftning än kring uppgiften, tycker jag. Jag säger inte att det är omöjligt med nuvarande förutsättningar att samverka. Men det underlättas inte när strukturerna motverkar det.</i>	Man har trott att man kan hantera vård- och omsorg som en industriell process, att man plockar ihop bitar, men bitarna är ju människan som inte mår bra av att vara i bitform.
Civilsamhället	<i>Personligen skulle jag vilja ta bort regionerna, som jag tycker är en bromskloss i det här sammanhanget. Sjukvården kunde mycket väl kommunaliseras ungefär efter finskt mönster med vårdförbund. Som det är nu så är, jag upplever regionerna en nivå för mycket på något vis.</i>	Vi pratar så mycket om det, att vi ska se till den enskildes hela livssituation och man gör satsningar, och så talar om vikten att se till den enskildes livshistoria och att det är det som ska utgöra grund för hur man planerar och genomför vård- och omsorg, men i praktiken kan det ändå landa i att det där är inte mitt uppdrag.

Effekter – hur ser chefer och beslutsfattare på effekter av fungerande samverkan?

Perspektiv	Gemensamma röster	Unika röster
Politik	<p>Utmaning <i>Men just hur man mäter utfallet, alltså är det rätt utfall? Och det blir kanske bara ... ja, en liten känsla, så här "ja, det känns som att vi har rätt".</i></p> <p><i>Det är en av våra utvecklingsområden. Det får du jättegärna ta med dig. Jag behöver hjälp. Hur gör vi det? Gott resultat av samverkan. Men vad är egentligen ett gott resultat?</i></p>	<p>Om det inte fungerar så lär man väl höra det misstänker jag.</p> <p>De som utsätts för verksamheten, höll jag på att säga, att de är nöjda. Och att man kan titta på nästa steg i utvecklingen också, det är också, tänker jag, ett väldigt bra tecken på att samverkan fungerar väldigt bra.</p> <p>När samverkan fungerar så flyter allt på. Inga hack i kedjan för den enskilde</p>
Förvaltning	<p><i>Ja, det är det som är problemet, tycker jag. Jag brukar få den där frågan, "ja, hur utvärderar du det här, då?"</i></p>	<p>Det handlar om att det blir förbättrad situation för enskilda ... alltså invånare, äldre invånare. Det måste bli en märkbar skillnad. Det är där effekten måste ligga.</p>
Vård och omsorg	<p>Exempel på fungerande samverkan <i>Det gjordes en undersökning om hemtjänsten. Eller det görs regelbundet, men en av frågorna var just det här med att den basala hemsjukvården är i hemtjänstuppdraget. De som frågades, de hade inte så klart riktigt koll på vem som var från vården och vem som var från hemtjänsten. Utan de sa "flickorna som kommer, de är så duktiga, och de hjälper mig så bra med det jag behöver". Och då tänker jag, då funkar samverkan, när inte den enskilda behöver tänka på vem som gör vad, utan det funkar bara.</i></p>	<p>När man har flow, någonstans. Att man märker att man är lite på samma våglängd. Det kan låta fel, att båda har vinning av det, men det har man ju någonstans. Oavsett varför man engagerar sig så gör man ju det lite av egoistiska skäl också, för man vill ... man mår bra av att ge, eller vad det nu kan vara. Och även en öppenhet för när saker kanske inte går så bra, att då kan man också lyfta det. Att "oj, nu gjorde vi fel" eller "nu gjorde du något som jag kanske inte förstod" och så "oj"</p>
Civilsamhället		<p>Det är patienten eller brukaren som vet egentligen om samverkan funkar och inte. Men det är rätt så sällan de kommer till tals. Det har tagits fram en hel del modeller som är lite intressanta på olika sätt, om man kanske jobbar integrerat i olika typer av team och så där. Man har med representanter från ... ja, men du vet, från olika grupper helt enkelt. Och det är ett sätt att göra det på, just att man rent praktiskt sätter samman team med representanter från olika grupper. Men svår fråga egentligen... det är väldigt sällan man frågar dem om samverkan funkar.</p>

Take home message bild

- **Roll:** Att underlätta samverkan, hur stötta andra att samverka, skapa förutsättningar för samverkan
- **Förutsättningar:** Personliga egenskaper, färdigheter och kompetens:
- **Utmaningar:** Organisationens skilda förutsättningar, strukturer som motverkar
- **Effekter:** svåra att fånga men många nämner välbefinnande, meningsfullhet, värdeskapande

Chefer och beslutsfattare pekar på:

Roll

Underlätta,
stötta andra att
samverka, skapa
förutsättningar

Förutsättningar

Personliga
egenskaper,
färdigheter och
kompetens

Utmaningar

Org olika
förutsättningar,
strukturer och
attityder som
motverkar

Effekter

Svåra att fånga!
Välbefinnande,
meningsfullhet,
värdeskapande

Hur kan vi visa vilka
resultat/effekter
samverkan ger?

Tack från oss!

- **Ida Goliath**, Stiftelsen Äldrecentrum, ida.goliath@aldrecentrum.se
- **Charlotte klinga**, FoU nu charlotte.klinga@regionstockholm.se
- Karin Johansson, Nestor FoU-center karin.johansson@nestorfou.se
- Maria Flink, FoU nu maria.flink@regionstockholm.se
- Helena Strehlenert, Stiftelsen Äldrecentrum helena.strehlenert@aldrecentrum.se
- Christofer Lindgren, FoU Nordost christofer.lindgren@founordost.se
- Sarah Wallcook, Stiftelsen Äldrecentrum, sarah.wallcook@aldrecentrum.se
- Eva Karlsson, Nestor FoU, eva.karlsson@nestorfou.se
- Bettina Meinow, Stiftelsen Äldrecentrum bettina.meinow@aldrecentrum.se

